

Hea klient!

Jälle kord on üks aasta lõppenud ja uus alanud ning käimas on möödunud aasta kohta kokkuvõtete tegemine. Juba praegu võib julgelt väita, et möödunud aasta oli enamikele loomapidajatele suhteliselt edukas, kuid seekord saavad ka aretusorganisatsioonid möödunud aastat edukaks lugeda ja seda ka rahvusvahelises mõttes.

Jõudluskontrolli Keskuse (JKK) jaoks oli oluline ICARi eritempli saamine, mis andis meie tehtud tööle rahvusvahelise tunnustuse. Eesti jõudluskontrolli tase oli niivõrd muljetavaldav, et mind esitati JKK esindajana ICARi inspektoriks, mis annab võimaluse osaleda ICARi juhatuse töös. Eesti Tõuloomakasvatuse Ühistu tõestas erinevate Euroopa riikide holsteini tõu aretajatele meie piimatootmise head taset, korraldades Euroopa Holsteini ja Punasekirju Holsteini Konföderatsiooni tegevjuhtide koosoleku, mille raames näidati tegevjuhtidele ka Eesti paremaid karju. Eesti punase tõu aretust tunnustas Euroopa Punaste Tõugude Assotsiatsioon, valides Tõnu Põlluääre organisatsiooni presidendiks. See võimaldab kaasa rääkida erinevate Euroopas levinud punaste tõugude aretamises.

Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsi pikaajalise töö tulemusena on polettidele jõudnud kodumaine lihaveise liha. Lisaks toimus Ülemaailmse Herefordi Assotsiatsiooni peasekretäri visiit Eestisse. Kuid see on vaid põgus ülevaade möödunud aastast.

Loodetavasti osutub alanud aasta Eesti loomakasvatusele sama edukaks!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Aasta töötaja ja Päikesekiir**

Juba neljandat korda valib JKK oma töötajate seast Aasta töötaja. Tiitel omistatakse töötajale, kelle töö on kõige rohkem tunnustamist väärt. 2006. aasta JKK Aasta töötaja on sigade ja muude loomade sektori juhataja Külli Kersten.

Kolmandat korda valisid JKK töötajad endi seast kolleegi preemia "Päikesekiir" laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kaastöötajate arvates kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. 2006. aasta Päikesekiireks valiti autojuht Villem Timma.

Uus hindamismudel

Senisest täpsema ja usaldusväärsema tulemuse saamiseks kasutame alates 2006. aasta novembrist jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste geneetilisel hindamisel kaasaegset, nn juhuslike regressioonikordajatega kontrollpäeva loomamudelit, kus igale pullile arvatud aretusväärtuse saame väljendada tema individuaalse laktatsioonikõvera kaudu.

Lineaarse hindamise andmed pihuarvutile

Jõudluskontrolli Keskusel valmis rakendus lineaarse hindamise andmete registreerimiseks pihuarvutile. Rakendust on katsetanud ETKÜ spetsialistid loomade hindamisel. JKK tavapärasel andmehõivel on kaks töömahukat sammu - sündmuste registreerimine paberil ja nende põhjal hilisem andmesisestus arvutisse. Pihuarvutil saab sündmuste registreerimisega vajalik töö korraga tehtud. Sel viisil hoitakse kokku tööjõudu, vigade tegemise võimalus on väiksem ning andmete registreerimine saab programmeerida kiireks ja mugavaks. JKK usub, et andmete kohapealse elektroonilise registreerimise päralt on jõudluskontrolli läbiviimise tulevik.

Toimus seminar "Tarkusi seakasvatatajale"

JKK korraldas 2006. a novembris Pärnus seminari "Tarkusi Seakasvatatajatele". Varem on JKK korraldanud sarnaseid seminare piimaveisekasvatatajatele.

Lektoritena esinesid teadlased Eesti Maaülikoolist (EMÜ). Tiiu Saare ettekanne käsitles põrsaste kõhulahtisuse ja võdrutusjärgse kangumise põhjuseid. Saime põhjaliku ülevaate sigade tsirkoviirusest ja proliferatiivsest enteropaatiast. Professor Meili Rei rääkis liha kvaliteedi mõjust lihatoodetele. Alo Tänavots tutvustas ultraheliaparaadi tööpõhimõtteid ning kultide hindamistulemusi. Sooja vastuvõtu osaliseks sai Mati Roasto ettekanne toiduhügieeni ja -kontrolli ning toiduohutuse ja seakasvatuse teemal. Huvitav oli kuulata Ragnar Lemingu ettekannet sigade käitumise ja heaolu teemal, sest paljud praegustest spetsialistidest ei ole seda koolis õppinud. Väga suurt huvi pakkus Vaike Paasi kui praktiku ettekanne oma kogemustest emiste tiinestamisel OÜ Pihlaka Farmis. Aretusprogrammi "Marmorliha" eesmärkide kaasajastamisest rääkis Eesti Tõusigade Aretusühistu juhatuse esimees Raivo Laanemaa.

Tagasisidelehtedelt selgus, et seminar vastas osalejate ootustele. Rahul oldi nii korraldusliku poolega kui ka esinejate ja ettekannetega. Eriti kõrgelt hinnati Mati Roasto, Vaike Paasi ja Ragnar Lemingu ettekandeid. Väga oluliseks peeti ka ühise koosolemise võimalust.

Paljud seminaril osalenud tuleksid seminarile ka tulevikus. Edasistel seminaridel soovitakse esinema rohkem praktikuid (seakasvatatajad, farmijuhid), samuti söötmisspetsialiste ja veterinaare.

Täname kõiki esinejaid ja osalejaid ning loodame, et saame sarnastel seminaridel kokku ka edaspidi!

Uuendused

Alates 2006. a novembrist on võimalik kõigil soovijatel kontroll-lüpsid JKKsse edastada elektrooniliselt (Vissuke → Sündmused → KL). Kui siiani oli kontroll-lüpside edastamiseks kaks moodust –

laudalehel või failina, siis nüüd saab iga lehma tulemused registreerida Vissukeses. Andmed on võimalik sisestada ette kuvatud nimekirja järgi või loomapidajale sobivas loomade järjestuses. Kõigi andmete

elektroonilise edastamise korral ei ole JKKsse laudalehte enam vaja saata. Sel juhul tuleb igasse piimaproovikasti kindlasti lisada saateleht.

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia I osa

Viimastel aastatel on JKKst suhteliselt tihti küsitud jõudluskontrollialaste terminite tõlget erinevatesse keeltesse. See on tingitud mitmetest asjaoludest – kõik seafarmi omanikud ei ole eestlased, vaid on ka välisriikide kodanikke; sigu müüakse teistesse riikidesse, eriti Venemaale; farmi omanikud kasutavad välisriigi konsulentide teenuseid. Sellest tulenevalt otsustasime koostada minisõnastiku, millest on võimalik leida eestikeelsele sõnale vaste inglise, saksa ja vene keeles. Sõnastiku koostas infotehnoloogia osakonna arendussektori programmeerija Mae Uri. Sõnastikus on sõnad järjestatud tähestikulises järjekorras ning sõnastik hakkab ilmuma JKK Sõnumites nn järjejutuna.

EESTI	INGLISE	SAKSA	VEENE
aastaemis	sow per year	1 Jahr alte Sau /Jahressau	годовая свиноматка
abort	abortion	Abort	аборт
ahtrus	dryness, barrenness	Unfruchtbarkeit	яловость
allkiri	signature	Unterschrift	подпись
amm	nurse	Amm	кормилица
andmebaas	database	Datenbasis, datenbank	база данных
anomaaliad	anomalies	Anomalien	аномалии
aretusfarm, -kari	breeding farm, - herd	Zuchtvieh	племенная ферма, племенное стадо
aretusindeks	breeding value	Zuchtwert	племенная ценность
aretusliin	breeding line, breeding stock	Zuchtlinie	заводская линия
aretusmeetod	breeding method	Zuchtmethode	метод разведения
aretuspõrsas	store pig for breeding	Zuchtläufer	племенной поросенок
aretusväärtuse hinnang	Estimated Breeding Value (EBV)	Zuchtwertschätzung	оценка племенной ценности
Austria	Austria	Österreich	Австрия
baasaretusfarm, -kari	nucleus farm, - herd	Basisherde	базовая племенная ферма
djurok	Duroc	Duroc	дюрок
ebaproduktiivsed päevad	nonproduction days	Verlusttage	непродуктивные дни
Eesti	Estonia	Estland	Эстония
Eesti Tõusigade Aretusühistu	Estonian Pig Breeding Association	Assoziation Estnisch Zuchtschwein	Эстонская Ассоциация Свиноводства
ema (E)	dam (D)	Mutter (M)	мать (M)
emaema EE	MGD maternal granddam	M.M Muttersmutter	ММ мать матери
emaemaema EEE	MGDD	M.M.M	МММ мать матери матери
emaemaisa EEI	MGDS	M.M.V	ОММ отец матери матери
emaisa EI	MGS maternal grandsire	M.V Muttersvater	ОМ отец матери
emaisaema EIE	MGSD	M.V.M	МОМ мать отца матери
emaisaisa EII	MGSS	M.V.V	ООМ отец отца матери
emis	sow	Sau, Altsau, (Mutterschwein)	свиноматка
emise ≥ 2. psk	multiparous sow's litter	Altsauenwurf	вторичный помет
esmaspoegimise vanus	age at first farrowing	Abferkelalter	возраст первого опороса
esmaspoeginu pesakond	sow's first litter	Erstlingswurf	первичный помет
esmaspoeginud emis	first farrowed sow	Erstlingssau	первородящая свиноматка
esmasseemendus	first mating	Erstbelegung	первичное осеменение
esmasseemenduse vanus	age at first insemination	Erstbelegungsalter	возраст первичного осеменения
ettevõte	company, enterprise, firm	Betrieb	предприятие
geneetiline hindamine	genetic evaluation	Genetisch Evaluation	генетическая оценка
hindamine	evaluation	Auswerten	оценивание, бонитировка
Holland (Madalmaad)	Netherlands	Niederlande	Нидерланды (Голландия)
hämpshir	Hampshire	Hampshire	хампшир
imetamisperioodi pikkus	lactation days	Säugelage	длина лактации
imetav emis	nursing, suckling sow	Sau, säugende	кормящая свиноматка
imikpõrsa kaod	losses of suckling piglets	Ferkelverluste	потери подсосных поросят
imikpõrsas	sucker pig, suckling piglet	Saugferkel	сосунок
individuaalnumber (nr)	identification tag	Geflügelmarke, Nummer	номерная марка, идент. нр.
indlemine	heat, hogging	Rauschen	период стечки у свиней
Inglismaa	England	England	Англия
isa (I)	sire (S)	Vater (V)	отец (O)
isaema IE	PGD paternal granddam	V.M Vatersmutter	МО мать отца
isaemaema IEE	PGDD	V.M.M	ММО мать матери отца
isaemaisa IEI	PGDS	V.M.V	ОМО отец матери отца
isaisa II	PGS paternal grandsire	V.V Vatersvater	ОО отец отца
isaisaema IIE	PGSD	V.V.M	МОО мать отца отца
isaisaisa III	PGSS	V.V.V	ООО отец отца отца

Ülevaade sigade jõudluskontrollist Soomes

Jõudluskontrolli Keskuse väliteenistuse osakond käis oktoobris õppereisil Soomes. Kahepäevase reisi eesmärk oli tutvuda Soome jõudluskontrolli ja aretuse süsteemiga. Meid võttis vastu *ProAgria Maaseutikeskusten Liito* (edaspidi ProAgria). Firma liikmeteks on mitmed põllumajandusega seotud asutused. Jõudluskontrolli ja aretusega seotud asutustest kuulub ProAgriasse andmetöötluskeskus *Maatalouden Laskentakeskus*, FABA (Soome põllumajandusloomade aretusorganisatsioon) ja piirkondlikud nõuandekeskused. ProAgria pakub põllumajandustootjatele mitmeid teenuseid, millest üks on põllumajandusloomade jõudluskontroll.

Sigade jõudluskontrolliga tegeleb ProAgrias viis inimest paarisajast. Sigade jõudlusandmeid kogutakse kahe erineva programmiga – WinPig ja finPOTKA. Talu valib programmi vastavalt tootmissuunale. Aretussuunaga talud kasutavad FABA programmi finPOTKA, tootmissigalad kasutavad Taani programmi WinPig. FinPOTKA programmiga kogutakse aretuseks vajalikke andmeid ja suurema tähelepanu all on aretuselased analüüsid. WinPig on aga suunatud ökonoomsusnäitajate kogumisele ja majandusliku tasuvuse hindamisele. Mõlema programmi kasutajad edastavad oma andmed andmetöötluskeskuse keskandmebaasi. Soome talunikud on väga huvitatud oma tulemuste võrdlemisest teistega ja selline võimalus on neile loodud. Hiljuti valmis spetsiaalne trükis “Talu analüüs”. Sisuliselt on see analüüs sarnane meie seakasvatatajatele juba 2003. a koostatud edugruppide trükisega. Kahjuks puudus selle vastu Eesti seakasvatatajate huvi. Meie seakasvatatajate soovi korral võiksite edugruppide trükise koostada 2006. a kohta.

Aretustööd korraldab Soomes ProAgria üks liikmetest – FABA. Nii veiste, sigade kui ka teiste põllumajandusloomade aretust koordineeritakse ühes asutuses. Kokku töötab FABAs 90 inimest, neist piirkondades 65 ja keskuses 25. Tähtsal kohal on tõuraamatu pidamine. Sigade aretuse osakonnas peetakse nelja tõu tõuraamatut. Geneetilise hindamise meetodika erineb Eestis kasutatavast. Emiste osas hinnatakse geneetiliselt poegimisintervalli ja võõrutatud põrsaste arvu ning aretusväärtuste järgi tuuakse välja ka vastavate näitajate geneetilised trendid. Lihajõudlusnäitajatest hinnatakse geneetiliselt ööpäevast juurdekasvu, söödakasutust, tailihasisaldust ja pekipaksust. Erinevalt Eestist kogutakse hindamiseks vajalikud lihajõudlusnäitajaid katsejaamades. Lisaks eelpool nimetatud näitajatele hinnatakse geneetiliselt ka liha happesust.

Soomes toimib hästi nõustamissüsteem. Nõustamisteenuse tõhustamiseks on ProAgrial kasutada mitmeid erinevaid programme põllumajandusliku tootmise tasuvuse hindamiseks. Andmeid sisestab reeglina programmidesse talunik. Kui seda teeb nõustaja, siis selle eest küsitakse lisatasu. Nõustamisteenus on kohustuslik jõudluskontrolli tegevatele taludele.

Andmeid talu nõustamiseks saab konsulent andmetöötluskeskuse keskandmebaasist. Nimetatud firma töötajatest 67% on infotehnoloogia eriala ja 33% põllumajandusliku eriala inimesed. Sama asutus annab klientidele õigusi andmebaasi kasutamiseks – andmete edastamiseks ja analüüside saamiseks. Arveid makstakse korrektselt, kuna võlgnikelt võetakse ära andmebaasi kasutamise õigused. Kui võlga ei ole likvideeritud kahe meeldetuletuse järgselt, infot enam ei avalikustata. Nõustajale annab andmetöötluskeskus õiguse näha talu andmeid, kui tal on sõlmitud taluga vastav leping.

Lõpetuseks veel mõned tähelepanekud Soome jõudluskontrolli ja aretustöö korraldamisest. Seemendusjaama testloomade, eelkõige testpullide spermat väljastatakse tasuta, et saada kiiresti

andmeid uute loomade kohta ja hinnata neid võimalikult lühikese aja jooksul.

Soome riik ei toeta jõudluskontrolli ja selle teenuse eest maksab loomaomanik ise. Kui spermat tellitakse väljaspool ettenähtud aega, siis maksab doos spermat tavalisest rohkem.

Ka Soomes on omad mured. Lihatööstused ei ole rahul aretustulemustega, seda eriti lihakvaliteedi osas ja tapamajad tahavad osta Taanist kultu ning teha oma kuldijaama.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Eesti jõudluskontrolli süsteem ei ole halvemini korraldatud kui Soome oma. Mõnes asjas oleme isegi eespool. Eesti seakasvatatajad on olnud väga tublid ja läinud edukalt üle andmete elektroonilisele edastamisele. Seda osa Soomes veel arendatakse.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade sektori juhataja

Jõudlusandmete kogujate atesteerimisest

Jõudlusandmete kogujate tunnistuste uuendamine on jõudnud lõpule. 2006. aastal oli inimestel võimalik valida kahe variandi vahel – ainult testi täitmine tunnistuste uuendamiseks või testi täitmine koos vastava koolitusega. Tunnistust sai uuendada mitmes paigas – Jänedal, Raplas ja Kuressaares. Nendes kohtades rääkisime kolme aasta jooksul toimunud süsteemi arengust, uuendustest ja muudatustest. Pärast tunnistuse saamist tekkis meeldiv vestlusring. Farmi spetsialistid vahetasid tööalaseid kogemusi ja arutlusteemad hõlmasid nii sigade märgistamist, seadusi, algdokumentide täitmist, kontrollorganite tähelepanekuid ja ettepanekuid. Kogemusi vahetati ka Possu kasutamise osas. Jõudlusandmete kogujate koolitus toimus ainult 14. detsembril Tartus. Põhirõhk oli koolitusel suunatud sigade geneetilisele hindamisele kui kõige raskemale lõigule jõudluskontrollis. Tunnistuste uuendamise päeval kogusime informatsiooni ka Possu programmi kohta. Kõik kohalolijad täitsid vastava küsimustiku. Programmi kasutajate vastuste ja arvamuste alusel on hea võimalus muuta Possu programm veelgi mugavamaks. Aitäh kõigile, kes oma mõtted kirja panid.

Külli Kersten

Possu tugiteenus ja litsentsi suurendamisest programmis

Märkamatu on möödunud aasta sellest, kui viimased farmid said db-Planeri asemel endale Possu programmi. Uue programmi kasutusele võtmisega toimus muudatusi ka programmi kasutamiseõigustes ja hinnapoliitikas. Lisandusid mõisted Possu tugiteenus ja litsents, millest andsime teile esmase ülevaate JKK Sõnumites Aprill 2006. Need kaks terminit on omavahel seotud. Litsentsi suuruse määrab see, mitme aktiivse emise ja kuldi andmeid on võimalik programmi sisestada. Litsentsi maksumusest sõltub aga tugiteenus hind, mis moodustab 20% farmi litsentsi maksumusest. Tugiteenus eest esitatakse Possu kasutajale arve üks kord aastas, võttes aluseks tugiteenus lõppemise hetkel karjas olevate põhikarja loomade arvu. Kui mõni farm on loomade arvu oluliselt muutnud, siis palume sellest teatada. Possuga kohanemise perioodil oli litsentsi suurendamine tasuta. 2007. aastast alates tuleb farmi litsentsi hakata juurde ostma, arvestades, et litsentsi suurendamine ühe emise võrra maksab kümme krooni. Litsentsi suurendamiseks palume pöörduda Vaike Konga poole telefonil 738 7751.

Külli Kersten

Tutvumas Soome jõudluskontrolliga

Möödunud aasta oktoobris külastas Jõudluskontrolli Keskuse (edaspidi JKK) 15-liikmeline grupp Soome Vabariiki. Kahepäevase reisi eesmärgiks oli tutvuda Soome aretus- ja jõudluskontrolli süsteemiga, keskendudes peamiselt piimaveiste jõudluskontrollile. Lootsime üht-teist õppida ja mõne hea idee ka Eestisse kaasa tuua. Reisisihi valikul olid määrava tähtsusega 3 asjaolu:

1. Soome jõudluskontrolli süsteemi hea tase, mida on rahvusvaheliselt tunnustatud 2006. aasta ICARi kongressi korraldusõiguse andmisega.

2. Meie vastuvõtja, Soome piimaveiste jõudluskontrolli eest vastutav, ProAgrias töötav Juho Kyntäjä on töötanud ka Eestis, mistõttu tunneb ta meie olukorda ja räägib päris hästi eesti keelt. Tagantjärele tarkusena võin väita, et reisi planeerides alahindasin seda asjaolu.

3. JKK ei ole Soomes "õpipooiss", sest soomlased võtsid oma praegu kasutusel oleva andmebaasimudeli üle just JKKlt. Seega on nad teadlikud meie tasemest, mis on oluline eelkõige seetõttu, et kohtumisel ei räägita näiteks loomade märgistamise vajalikkusest jõudluskontrolli läbi viimisel.

Millised aga on Soome ja Eesti jõudluskontrolli süsteemide peamised erinevused?

Erinevus on juba organisatsioonilises ülesehituses. Kui Eestis tegeleb JKK jõudluskontrolli tsükliga algusest lõpuni, siis Soomes on see erinevate loomapidajatele kuuluvate organisatsioonide vahel jaotatud. Näiteks:

- piimaproovide kokkuvedu ja piimaproovide analüüsimist teostab Valio piimatööstus;

- kogu andmetöötlus ja infotehnoloogiline arendus (programmeerimine) toimub andmetöötluskeskuses Maatalouden Laskentakeskus;

- jõudluskontrolli ideoloogiline arendamine ja keskne juhtimine toimub ProAgria keskuses, kus aretusorganisatsiooniga FABA tihedat koostööd tehakse;

- piirkondlik jõudluskontrolli korraldamine koos erinevate nõustamisvaldkondadega toimub ProAgria piirkondlikes kontorites.

Andmetöötlus, aretustöö ja jõudluskontroll toimub küll erinevates organisatsioonides, kuid tegemist on ühe organisatsiooni tütarfirmadega.

Loomapidajale on üheks suuremaks ja ka olulisemaks erinevuseks see, et Soomes on kõik loomakasvatusega seotud andmed ühes andmebaasis (jõudluskontroll, veterinaaria, loomade registri andmed ja ka piimakvoodi täitmine), seega on sealsele loomapidajale võõras andmete topeltesitamine või Eestis toimuv järelkontroll-lüps. Viimast just seetõttu, et jõudluskontrolli andmeid võrreldakse jooksvalt kvoodiandmetega. Järelkontroll-lüps tehakse ainult üksikutel juhtudel kõrgetoodangulistest karjadest.

Soome süsteemi tugevus on kindlasti jõudluskontrolli (loe: karjakontrolli) süsteemi laiaulatuslikkus, mis hõlmab kogu majapidamist toodangutest majandusliku tasuvuseni.

Toimunud reis andis meile kinnitust Soome väga heast tasemest, mille eelduseks on eelpool mainitud ühine andmebaas ja hea nõuandesüsteem. Õnneks ei ole ka Eestil põhjust häbenemiseks, sest meil on jõudluskontrolli süsteem küll väikese mahulisem, kuid andmete kvaliteedi osas oleme loodetavasti paremadki ehk oskar-lutsulikult: "kui kogu rehkendust ei jõua teha, siis tee pool, aga tee hästi!".

Kaivo Ilves
Direktor

Tööjuubelid

01.01.2007 Ly Kogermann – 15

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Maakond	Zootehnik	Asukoht	Telefon	GSM	Tegevusaeg
Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk		gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

NB! Alates jaanuarist asub Harjumaa kontor uuel aadressil: Tuleviku 3, Laagri, Harju maakond.